

ІНСТИТУТ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ
УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ АГРАРНИХ НАУК

На правах рукопису

РЯВЧИК Олександр Андрійович

РОЗВИТОК ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРНО-ГРОШОВИХ І ГОСП-
РОЗРАХУНКОВИХ ВІДНОСИН В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ
/теоретико-методичні і прикладні аспекти/

08.07.02. - Економіка сільського
господарства і АПК

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук

Київ - 1994

00755843 (W)

Ав 31.503

в Інституті аграрної економіки
Української академії аграрних наук.

Науковий консультант - доктор економічних наук, професор,
академік Української академії аг-
рарних наук САВЛУК

Петро Трохимович

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор,
член-кореспондент УААН Ворщевський
Петро Прокопович

доктор економічних наук, професор,
Вітковський Михайло Петрович

доктор економічних наук Ходаківський
Євген Іванович

Провідна організація - Міністерство сільського госпо-
дарства і продовольства України

Захист відбудеться "29" грудня 1994р. о 14 годині на за-
сіданні спеціалізованої вченої Ради Д.01.68.01 в Інституті аг-
рарної економіки УААН, за адресою: 252127, Київ-127, вул.Геро-
їв оборони,10.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці інституту.

Автореферат розісланий "26" листопада 1994р.

Учений секретар

спеціалізованої вченої Ради В.Г.Вільський

I. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Вирішальним моментом сучасного етапу розвитку вітчизняної економіки є пошук раціональних шляхів її докорінного реформування до ринкових відносин і в першу чергу здійснення радикальних перетворень в соціально-економічній основі сільськогосподарського виробництва, пріоритет якого об'єктивно зумовлюється самою природою галузі.

Головною причиною нинішнього стану в аграрному секторі є нерациональна державна політика ведення сільськогосподарського виробництва. Відсутність концепції паритету сільського господарства, відкидання ролі і значення товарно-грошових відносин та закону вартості, skutі внутрішньогосподарські економічні відносини зумовили сучасні результати.

Саме тому в цій ситуації старі форми і методи господарювання віджили себе і не знаходять продуктивної енергії виходу з кризового стану.

Повернути сільськогосподарське виробництво в лоно цивілізованого розвитку вітчизняна економіка може лише тоді, коли стане відтворювати конкурентне ринкове середовище, наявність якого цілком і повністю зумовлюється товарним виробництвом, принципами та законами його функціонування.

Процес реформування сільськогосподарського виробництва ровпочався у різних напрямках і адекватний стихійному пошуку істини. Це явище закономірне. Час збалансує різні варіанти і форми сільськогосподарського виробництва.

Критичний науковий аналіз сучасного стану сільськогосподарського виробництва переконує, що виробничо-технологічні та соціальні структури колгоспів і радгоспів за формою і сутністю можуть функціонувати в умовах ринкової економіки й відповідати

її вимогам. Вони мають високий потенціал конкурентності на перспективу, але економічний механізм їх функціонування потребує докорінного реформування і в першу чергу внутрішньогосподарських економічних відносин. Малоефективність колективного виробництва зумовлюється не тільки тим, що його економічною основою є колективна або державна власність, а тим, що відношення безпосереднього виробника до результатів праці об'єктивно не мотивує інтересу до неї. Колективізовані працівники, не володіючи не тільки основними засобами, а й результатами праці, природньо втрачають інтерес до цих засобів, їх раціонального використання та відтворення. Такий механізм господарювання безперспективний.

Світовий досвід, особливо другої половини нинішнього століття, свідчить, що вирішальну роль в економіці відіграє не лише форма власності, а й умови її реального функціонування, відносини між власністю і безпосереднім виробником, основа, на якій формуються його інтереси.

Першочергове завдання реформування колективних форм господарювання полягає в пробудженні інтересу працівників до результатів праці в цих структурах. Без цього будь-яка реформа ведення господарства втрачає свою доцільність. Не досягнувши цієї мети, можна повністю згубити колективні форми організації праці і виробництва, які мають об'єктивний характер і ще не розкрили своїх потенційних можливостей. До того ж, в умовах ринкових відносин це було б непоправною помилкою.

Доміnantною економічної реформи є безпосередній виробник та його інтереси. Пошук ключів до цього повинен здійснюватися з урахуванням об'єктивних економічних закономірностей товарного виробництва.

Основною ознакою ринкової економіки є наявність вільного

товаровиробника, який повністю розпоряджається результатами свого виробництва. При колективних формах організації праці і виробництва це може бути реалізовано через дію внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин і товарну форму внутрішньогосподарського розрахунку, який при переході до ринкової економіки безпідставно усунутий з економічного інструментарію господарювання. Його суть зводиться до необхідності реалізації основних вимог закону вартості всередині господарства і вивання внутрішньогосподарського товарного ринку. А функціональна властивість останнього полягає в трансформуванні виробника-поденника в стан товаровиробника, власника - розпорядника результатами своєї праці при колективних /групових/ формах виробництва.

Отже необхідність поглиблення внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин в умовах ринкової економіки і їх організаційний розвиток в сукупності із суспільними товарно-грошовими відносинами по народному господарству в цілому набуває першочергового значення.

Процес докорінного реформування сільського господарства передбачає здійснення широкого кола економічних і правових заходів. Обмежуватись тільки реформуванням відносин власності на засоби виробництва шляхом її паювання у господарстві буде неповноцінним з економічної точки зору. Все це зумовлює досить високу актуальність теми дисертаційної роботи.

Ступінь дослідженості теми. Питання докорінного реформування національної економіки в напрямі входження в ринок почали предметно досліджуватись, інформуватись в період становлення державності України.

В економічній літературі з'являється ряд ґрунтовних наукових праць - М.П.Вітковського, І.І.Лукинова, О.М.Онищенко,

В.Л.Перламутова, В.А.Попова, А.М.Румянцева, П.Т.Саблука,
С.А.Сатираяна, В.А.Тихонова, Н.П.Федоренка, С.С.Шаталіна,
Н.П.Шмельова, В.В.Юрчишина, в яких найбільш повно висвітлюється
проблема економічної методології господарювання.

Однак питання внутрішньогосподарських економічних відно-
син на сучасному етапі розвитку суспільства, особливо в аграр-
ному секторі економіки, залишаються не повністю дослідженими.

Проблеми реформування сільськогосподарського виробництва
України охоплюють цілий ряд актуальних питань. Багато з них,
особливо питання реформування внутрішньогосподарських еконо-
мічних відносин, залишаються до цього часу ще не повністю
розкритими. Виключна важливість й актуальність розвитку науко-
во обґрунтованих внутрішньогосподарських економічних відносин
у сільськогосподарських підприємствах і визначила основну мету
дисертаційного дослідження.

Мета і основні завдання дослідження. Метою дисертаційної
роботи є розробка нових методологічних підходів до аналізу ді-
ючих внутрішньогосподарських економічних відносин в сільсько-
господарських підприємствах. На основі вивчення практики здій-
снення внутрішньогосподарських госпрозрахункових відносин, до-
сягнень економічної науки і критичного їх аналізу, вирішувалась
проблема створення такого внутрішньогосподарського економічного
механізму, який забезпечував би роботу трудових колективів стру-
ктурних підрозділів колективних господарств на основі самоокуп-
ності і самофінансування, а економічні інтереси працівників ста-
ли б вирішальним фактором зростання ефективності виробництва.

Для досягнення цієї мети в роботі вирішувалися такі пи-
тання:

- дослідження теоретичних основ товарно-грошових відно-
син, стосовно внутрішньогосподарського економічного механізму;

- узагальнення теорії та практики економічних відносин між структурними підрозділами за принципом купівлі-продажі і застосування товарно-грошових відносин всередині підприємства;
- обґрунтування методичних підходів до розробки внутрішньогосподарських розрахункових цін з метою забезпечення підрозділам рівновигідних економічних умов розширеного відтворення;
- обґрунтування необхідності і опрацювання механізму децентралізації валового доходу господарства на рівні структурних підрозділів;
- опрацювання принципів формування власника новоствореної вартості і приватизації інвестиційних фондів;
- розробка методики формування фонду матеріального стимулювання з єдиного джерела - госпрозрахункового валового доходу підрозділу за залишковим принципом, без обмежень рівнів заробітків;
- обґрунтування необхідності заміни діючих систем оплати праці на доходи;
- розробка методики застосування і аналізу особливостей розвитку внутрішньогосподарської кооперації та підприємництва.

Ставились і вирішувались питання скорочення розриву в часі між прикладанням праці і повною її оплатою; необхідності удосконалення чекової форми взаморозрахунків із посиленням ролі розрахункової функції чека і застосування його як єдиного документа розрахунків, обліку й контролю в умовах дії внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин.

Результатом вирішення поставлених завдань є створення нової економічної моделі ведення сільськогосподарського виробництва в колективних підприємствах, яка випливає з природи товарної економіки - економічного механізму товарних внутрішньогосподарських відносин /ЕМТВ/, так званого "товарного

госпрозраунку". Реалізація його на практиці забезпечить функціонування реформованих господарств в умовах ринкової економіки і дозволить гармонійно поєднати інтереси товаровиробника - власника з інтересами колективного господарства.

Предмет і об'єкт дослідження. Предметом дослідження є вивчення необхідності розвитку товарно-грошових відносин всередині колективних підприємств та їх функціонування в умовах ринкової економіки.

Об'єктом дослідження були колгоспи і радгоспи України, а також використовувався зарубіжний досвід, який увагальнений в економічних літературних джерелах.

Методологія та методика дослідження. Теоретичною і методологічною основою дослідження є діалектичний метод пізнання, прогресивна економічна теорія, законодавчі та нормативні акти Верховної Ради і Уряду України з питань розвитку сільського господарства, системний підхід до аналізу економічних процесів, праці вітчизняних і зарубіжних економістів з питань теорії вартості, товарно-грошових відносин і закономірностей розвитку товарного виробництва.

В дисертаційній роботі використовувались абстрактно-логічний, статистичний, монографічний, системний і розрахунково-конструктивний методи дослідження. В процесі вивчення об'єктів дослідження застосовувались елементи комплексного мікроекономічного аналізу явищ і процесів.

Джерелом інформації були матеріали центральних статистичних органів України і колишнього СРСР, річні звіти, первинні і аналітичні документи сільськогосподарських підприємств, наукова і довідкова література.

Теоретична цінність досліджень полягає в обґрунтуванні необхідності дії внутрішньогосподарських товарно-грошових від-

носин, розробленому економічному механізмі їх функціонування всередині колективних сільськогосподарських підприємств, визначенні вітчизняного шляху формування аграрія - власника та розвитку аграрного виробництва в умовах багатуокладної ринкової економіки.

Практична цінність досліджень полягає в запропонованому новому економічному механізмі ведення колективних сільськогосподарських підприємств, який сприяє перетворенню працівників у власників свого виробництва і на цій основі його ефективності. Це зумовлює перспективу розвитку колективних форм господарювання, і вимагає своєї невідкладної практичної реалізації.

Наукова новизна досліджень, які виносяться на захист, полягає в наступному:

- теоретично і практично обгрунтовано необхідність розвитку внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин;
- обгрунтовано і визначено економічні принципи й ознаки дії внутрішньогосподарського товарного ринку;
- обгрунтовано органічні взаємозв'язки суспільних ринкових відносин з внутрішньогосподарськими товарними відносинами і визнано їх взаємодію;
- запропоновано модель нового економічного механізму ведення сільськогосподарського підприємства на товарній госпрозрахунковій основі;
- опрацьовано методику внутрішньогосподарських розрахункових цін на паритетній основі;
- розроблено систему формування доходу працівників структурних підрозділів по залишковому принципу;
- розроблено концепцію реформування колективних форм організації праці і виробництва з урахуванням інтересів безпосередніх виробників та формування аграрія-власника;

- розроблено економічний механізм мотивації ефективного використання сільськогосподарської техніки;

- обгрунтовано необхідність розвитку колективного підприємництва в аграрному секторі економіки України;

- визначено основні принципи розвитку внутрішньогосподарської кооперації та її методичні основи.

Апробація і впровадження наукових розробок. Основні питання цієї теми апробувались і реалізовувались автором безпосередньо в сільськогосподарському виробництві в процесі його роботи на посадах головного економіста, голови колгоспу, директора радгоспу, начальника районного управління сільського господарства, заступника начальника обласного управління сільського господарства по економіці і наукового співробітника Інституту аграрної економіки УААН.

Результати наукових розробок знайшли практичне застосування в господарствах Дніпропетровської, Київської, Луганської, Одеської, Рівненської, Херсонської та інших областей за безпосередньою участю автора. Вони рекомендовані в 1992 р. Міністерством сільського господарства і продовольства України, Українською академією аграрних наук, Інститутом аграрної економіки до впровадження в сільськогосподарських підприємствах республіки і видані у вигляді "Рекомендацій по організації економічних відносин в умовах внутрішньогосподарської кооперації" - К., "Урожай". 1992, тиражем 15 тис. примірників.

Чекова форма взаєморозрахунків розроблялась і апробувалась в колгоспі "Дружба" Ямпільського району Вінницької області в 1968 року, де дисертант працював головним економістом. Колегія колишнього Міністерства УРСР Постановою № 5 від 12 лютого 1971 р. схвалила досвід застосування розрахункових чеків і рекомендувала їх для широкого впровадження.

Публікації результатів дослідження. По темі дослідження автором опубліковано 52 наукові праці загальним обсягом 58,6 друк. аркушів, з них 15 книжок і брошур обсягом 29,7 друк. аркушів, написаних самостійно і в співавторстві, 15 рекомендацій обсягом 24,8 друк. аркушів, а також 9 наукових статей обсягом 4,2 друк. аркушів.

Результати дослідження доповідались на республіканських та обласних науково-практичних семінарах і конференціях.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, чотирьох розділів, висновків та пропозицій, списку використаної літератури. Викладена на 291 сторінках машинописного тексту, має 19 таблиць, 2 схеми, 17 додатків.

ІІ. ОСНОВНІ НАУКОВІ ІДЕЇ, ПОЛОЖЕННЯ І ВИСНОВКИ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

Перехід до ринкових відносин вимагає створення відповідних економічних механізмів в агропромисловому комплексі. Це в свою чергу зумовлює необхідність радикальних змін в економічних відносинах як на макро- так і на мікрорівнях сільськогосподарського виробництва.

Досліджуючи форми і характер реформування економічного механізму в сільському господарстві, ми дійшли до висновку, що ключовою складовою цього процесу є внутрішньогосподарські економічні відносини, які потребують докорінної перебудови.

На основі вивчення теоретичних аспектів розвитку суспільних товарно-грошових відносин в дисертації зроблено висновок, що функціонування внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин і дія внутрішньогосподарського товарного ринку на госпрозрахунковій основі є об'єктивним економічним явищем, яке забезпечує раціональне господарювання.

Дієвість госпрозрахунку досягається шляхом розвитку внут-

рішньогосподарських товарно-грошових відносин і повної господарсько-економічної самостійності структурних підрозділів сільськогосподарських підприємств. При цьому всі види продукції та послуг стають "внутрішньогосподарським товаром". Таку форму внутрішньогосподарського розрахунку ми називаємо товарною.

Визнання якісно нової ролі і значення внутрішньогосподарського розрахунку в умовах розвитку товарно-грошових відносин та загального реформування економіки є законною необхідністю аграрної мікроекономіки.

Внутрішньогосподарський розрахунок діє на фазі виробництва в підрозділах, забезпечує більш глибокі специфічні економічні зв'язки порівняно з тими, що випливають із закону вартості, дія якого обмежується еквівалентним обміном товарів і охоплює всі складові економічного процесу відтворення виробництва. Сукупна взаємодія госпрозрахункових і товарно-грошових відносин є органічно єдиним економічним явищем товарного виробництва.

Докорінне реформування діючих колективних форм господарювання необхідно здійснювати невідкладно, на наш погляд, виходячи з того, що на нинішньому етапі розвитку суспільних відносин не обов'язково першочергово вирішувати питання приватного володіння і користування основними засобами і землею, але обов'язково виробники повинні бути власниками новоствореної вартості /валового доходу/. Лише після освоєння цієї фази трансформування виробника-поденника в стан товаровиробника - власника результатів своєї праці можна визначити альтернативу колективним формам виробництва і необхідність зміни форми власності в них.

Вивчаючи особливості вітчизняної системи сільськогосподарського виробництва, її організаційно-технологічну основу, колективний характер праці, а також історичний менталітет

сільського працівника, ми переконалися, що перспектива продуктивного функціонування реформованих колективних форм ведення господарства має реальну теоретичну і практичну основу. Паралельно створюються паритетні умови конкурентного розвитку різних форм господарювання на основі приватної власності.

Перехід до регульованої ринкової економіки неможливий без здійснення радикальної економічної реформи у всіх ланках і структурах АПК при об'єктивному положенні, що домінантою докорінного реформування сільського господарства є безпосередній виробник і його інтереси.

Концепція розвитку внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин в колективних формуваннях науково обґрунтовується і ґрунтується законами товарного виробництва. Тому практична її реалізація можлива лише через виробника-власника новоствореної вартості та його інтереси.

Каталізатором перспективного розвитку реформованих колективних підприємств є внутрішньогосподарська кооперація, яка обумовлюється специфічними формами розподілу праці і виробництва. Звідси випливає необхідність раціонального внутрішньогосподарського економічного дроблення організаційних структур, яке не порушує організаційно-технологічну цілісність господарства.

Для внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин обумовлює наявність і необхідність активного застосування принципів товарного ринку всередині господарства, що в свою чергу вимагає децентралізації загальногосподарського валового доходу до структурних підрозділів. При цьому розвиток внутрішньогосподарської кооперації є тим об'єктивним економічним фактором, який забезпечує функціонування внутрішньогосподарського товарного ринку. Звідси безумовно повинні діяти одні із основних його принципів - конкуренція і банкрутство.

Науковий пошук дав змогу зробити висновок, що формування вітчизняного аграрія-власника відбуватиметься власним національним шляхом, який бере початок в сучасних суспільних відносинах, ґрунтується на сучасній матеріально-технічній основі сільського господарства і менталітеті сучасного виробника. Економічним базисом цього процесу є децентралізація валового доходу колективного господарства до структурних підрозділів, розміри яких технологічно оптимальні і організаційно раціональні. Створені із децентралізованого валового доходу фонди споживання і нагромадження є власністю кожного члена підрозділу. Інвестування фонду нагромадження визначає індивідуальну частку кожного, яка юридично є його власністю і формує його власний капітал. Основні засоби, створені загальною працею колективу господарства, орендуються на час амортизаційного періоду. Такий шлях не унеможливить розвиток вітчизняного менталітету колективної праці виробника і сформує зародок аграрія-власника природним шляхом - через результати його реальної і безпосередньої праці, дасть реальну основу виробничій кооперації. Це буде не зарубіжний, а свій, національний шлях повернення в цивілізоване лоно вітчизняного сільськогосподарського виробництва і його основи - виробника.

Дослідження еквівалентного обміну і ціноутворення на мікрорівнях економіки показало, що ця проблема, як в теоретичному, так і в практичному аспектах, економічною наукою і сільськогосподарською практикою розроблена не достатньо. Головним чином це було результатом нехтування економічних законів товарного виробництва взагалі і внутрішньогосподарських товарно - грошових відносин зокрема.

Поглиблений аналіз стану справ на місцях показує, що в

існуючих методиках визначення внутрішньогосподарських розрахункових цін за економічну основу прийнято прямі планові або планово-нормативні витрати. При використанні таких цін безпосередні виробники сприймають тільки ту частину ними створеного валового доходу, яка визначається для оплати праці. Від другої частини валового доходу такий економічний механізм відмежує його творця, а звідси і весь економічний процес відтворення виробництва. Подібне явище домінує тоді, коли відомо, що джерела вартостей для відтворення виробництва і його розширення створюються безпосередньо в структурних підрозділах безпосередніми виробниками. Даному штучному протиріччю неправомірно існувати в умовах дії економічних закономірностей аграрного товарного виробництва.

В процесі виробництва одночасно створюються необхідний і додатковий продукт, які є джерелом фондів споживання і нагромадження. Органічна цілісність цих двох складових частин новоствореної вартості створює передумови закономірного впливу з боку безпосередніх виробників цієї вартості на раціональність її використання, на загальний процес відтворення виробництва. В цьому, на нашу думку, криється першопричина низької ефективності суспільного виробництва, гальмується природний потенціал і продуктивна сила сільськогосподарського виробника. Саме тут розриваються інтереси особи і колективу.

Ми не змогли знайти таких форм реалізації суспільної соціалістичної власності на селі, які б зберігли господарське ставлення працівника до землі, засобів праці, взагалі до процесу виробництва. Ці інтереси необхідно з'єднати, підпорядкувати одній меті. Такою метою, на нашу думку, на даному етапі розвитку нашої економіки може бути кількість новоствореної вартості - госпрозрахункового валового доходу. В цьому процесі

одним з основних економічних інструментів з внутрішньогосподарські розрахункові ціни, визначені за запропонованою в дисертаційній роботі методикою.

Наукова основа даної методики ґрунтується на теорії трудової вартості, яка в часів А.Сміта і Д.Рікардо конкретизувалась в один із її варіантів - теорію витрат виробництва, за якою ціна визначається його повними витратами. Вона найбільш прийнятна для внутрішньогосподарського ціноутворення і повністю відповідає вимогам внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин.

Внутрішньогосподарська розрахункова ціна в економічному механізмі товарних внутрішньогосподарських відносин (ЕМТБВ) виконує роль, подібну до тієї, яка призначена їй у народногосподарському організмі. В її економічну основу покладаються всі прямі витрати на виробництво, витрати на організацію виробництва і управління галуззю та господарством в цілому, а також можлива сума чистого доходу господарства.

Наукова сутність такого підходу полягає в тому, щоб на цій основі створити умови для розширеного відтворення і отримання госпрозрахункового валового доходу підрозділів, близького за своїм змістом до валового доходу господарства.

Госпрозрахунковий валовий дохід /ГВД/ як новостворений продукт є економічною базою для створення фонду матеріального стимулювання /ФМС/, який в моделі ЕМТБВ акумулює всі види оплати праці з нарахуванням, та всі види доплат і заохочень працівників підрозділу, здійснення витрат на організацію виробництва і управління галуззю та господарством, формування коштів для відтворення й розширення виробництва.

Отже, внутрішньогосподарська розрахункова ціна, визначена за такою методикою, буде одночасно і лімітом витрат на вироб-

ництво одиниці продукції, оскільки вона акумулює необхідні для виробництва прями і накладні витрати й обумовлює економічні можливості підрозділу для забезпечення розширеного відтворення.

У загальному вигляді модель внутрішньогосподарської розрахункової ціни можна представити так:

$$Цг = /C + V + Ov + Og/ \times Kд, \quad /2.1/$$

де: Цг - внутрішньогосподарська розрахункова ціна конкретного виду продукції або послуг; C - матеріальні витрати; V - витрати на оплату праці з усіма видами доплат і премій; Ov - витрати на організацію та управління галуззю; Og - те ж в цілому по господарству; Kд - коефіцієнт доходності.

Розрахунки всіх витрат /C, V, Ov, Og/ на виробництво кожного виду продукції /основної, проміжної або побічної/ здійснюються за прийнятою методикою. При цьому переважаючим фактором повинні бути не планові чи планово-нормативні, а фактичні рівні витрат кожного господарства окремо за декілька попередніх років.

Коефіцієнт доходності визначається діленням суми фактично одержаного чистого доходу господарства /ЧД/, що включається в загальногосподарський товарний обіг, на собівартість всіх видів продукції, робіт та послуг господарства - валової продукції /ВП/:

$$Kд = \frac{ЧД}{ВП} + 1. \quad /2.2/$$

В розрахунковій ціні коефіцієнт відображає ту величину чистого доходу, яку одержить колектив підрозділу на кожен карбованець витрат, вкладених у виробництво будь-якого виду запрограмованої продукції або послуг. Він зумовлює рівновігдність праці у всіх госпрозрахункових підрозділах і по всіх видах продукції та послуг.

Створення стартових умов рівновігдності виробництва

рівних видів продукції та послуг є однією з вуглових вимог і закономірностей госпрозрахунку. "На кожен карбованець витрат - рівний дохід"- такою повинна бути стартова позиція виробників, обумовлена законом вартості. Вона забезпечує рівну зацікавленість і виключає існування вигідних і невигідних виробництв усередині господарства, зумовлює реальну дієвість внутрішньогосподарського розрахунку.

В період становлення вітчизняної ринкової економіки питання ціноутворення на сільськогосподарську продукцію є надзвичайно важливою проблемою. Світова практика свідчить, що в розвиненій ринковій економіці паритетність сільськогосподарського виробництва захищається державою від ринкових коливань, а цінова політика валишається регульованою.

П. Самуельсон зазначає, що ще в 1929р. при адміністрації Гувера в США вирішено питання паритетності сільськогосподарського виробництва: "Почалася нова ера прямої допомоги фермерам..., уряд почав "втручатися в дію природних законів попиту і пропозиції", щоб підвищити стабільність та рівень сільськогосподарських доходів".¹⁾ В 50-х роках уряди індустріальних країн Західної Європи ввели під постійний захист аграрний сектор економіки від стихії ринку.²⁾ В цьому суть сучасної аграрної політики в країнах з розвинутою ринковою економікою.

У вітчизняній практиці перспектива розвитку колективних методів господарювання, незалежно від форм власності, має реальну основу. Тому вастосовуючи таку практику регулювання цінового паритету сільського господарства на мікрорівні необ-

1) Самуельсон П. Економіка. Т.2.М.:МГП "Алгон",1992.- с.71

2) Мир на рубеже XXI века.- М.: Издательство политической литературы, 1990.- с.95

хідність застосування такого ж принципу всередині колективних підприємств є закономірною.

Функціонування таких структур в розвинутих внутрішньогосподарськими товарно-грошовими відносинами вимагає регулювання і підтримки цінового паритету і всередині підприємства. Отже захист інтересів виробника всередині колективних структур стає незалеперечним. Суттєва різниця в одержанні на рівні витрати тих чи інших продуктів закладена в державних закупівельних цінах на сільськогосподарську продукцію. Ціновий індекс 1993 року коливається в межах від 0,4 - 0,5 по овочах відкритого ґрунту до 5 - 6 по соняшнику в різних регіонах сільськогосподарського виробництва. При цьому не слід забувати про нетоварну продукцію, яка виробляється всередині господарства, а також різні роботи та послуги. Спроекувати сучасний ціновий механізм на внутрішньогосподарські параметри оцінки продукції при дії госпрозрахунку практично неможливо. Таке явище є економічно невірним і вимагає свого вирішення.

Такі питання вирішуються не за допомогою окремих економічних важелів, а системною дією економічного механізму розширеного відтворення виробництва. Принцип стартової рівновідності виробництва різних продуктів та послуг всередині господарства є одним із основних його складових.

Практика доводить важливість вирішення цього питання. Так, в колгоспі "Дружба" Магдалинівського району Дніпропетровської області реалізаційна ціна Іц соняшника у 1991 році становила 37,98 крб. при собівартості - 7,16 крб., або перекивала витрати більш, ніж у п'ять разів. По овочах, навпаки, реалізаційна ціна навіть не відшкодовувала витрат на виробництво: при собівартості 13,44 крб. реалізаційна ціна дорівнювала 9,49 крб. і це за умови, що витрати на виробництво

іц овочів майже в два рази вищі, ніж на вирощуванні соняшника. Аналогічне становище спостерігається і в цінах на тваринницьку продукцію, не кажучи вже про нетоварну продукцію, яка використовується всередині господарства, а також різні роботи та послуги. Майже не змінилась тенденція і в 1993р. Так, рентабельність в цілому по Україні соняшнику склала 500%, а овочів тільки 37,7%, м'яса ВРХ - 88%, а птиці лише 17,7%, шкурки, смушки і мед - збиткові.

В такій ситуації сформувати економічно обгрунтовану програму і створити умови рівновигідні рівних виробництв немає можливості. У розробленій нами методиці така можливість є і визначається застосуванням коефіцієнта доходності. Так, в згаданому господарстві, де сума планового чистого доходу спрямовується на товарний внутрішньогосподарський обіг і складає 1035,0 тис.крб., а собівартість всієї валової продукції - 3109,0 тис.крб., коефіцієнт доходності дорівнює 1,3.

Внутрішньогосподарська розрахункова ціна на соняшник і овочі в нашому прикладі становитиме 9,31 крб. /7,16 крб. x 1,3/ і 17,47 крб. /13,44крб. x 1,3/ і, таким чином, забезпечить однаковий рівень рентабельності /30%/ їх виробництва.

Звичайно, фактичний рівень доходів підрозділів буде різним у відповідності з тим, яку кількість продукції вироблено і якою є величина витрат на її виробництво. Слід також зазначити, що застосування коефіцієнта доходності на виробництво всіх видів продукції та послуг, а також нормативів відрахувань госпрозрахункового валового доходу забезпечує максимальне диференціювання прибутковості для підрозділів у кращих, середніх або гірших природно-кліматичних умовах. Адже і в одному господарстві вони мають суттєві відмінності.

Розрахункові ціни за запропонованою методикою є головною

складовою економічного механізму внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин сільськогосподарських підприємств. Економічно зумовлена мотивація інтересів і відповідальності безпосередніх виробників матеріальних благ закономірно забезпечить високопродуктивну працю, раціональну ефективність виробництва в цілому.

Практичні результати дії цієї методики в господарствах, які перейшли на нову економічну модель господарювання, переконають в обгрунтованості і надійності запропонованого нами підходу до визначення внутрігосподарських розрахункових цін. При її застосуванні необхідно послідовно дотримуватись обов'язкової умови щодо постійного зв'язку рівнів внутрішніх цін і за межами господарства. При зміні індексів цін на міжгосподарському ринку відповідно коригуються ціни внутрішнього ринку.

Створений нами і запропонований для практичного застосування новий економічний механізм товарних внутрішньогосподарських відносин є основним вузлом реформованих економічних відносин і мотиваційним збудником ефективної праці виробників. При цьому через нього діюча система оплати праці замінюється на природний для селянина спосіб задоволення матеріальних потреб виробника власними доходами, оскільки створений підрозділом валовий дохід є його власністю.

На цій основі, як показала перевірка на практиці, відбувається трансформування безпосередніх виробників у товаровиробників, власників і розпорядників створеної вартості. В цьому полягає фундаментальна основа реформування сучасного стану сільськогосподарського виробництва.

Практика доводить, що розвиток внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин зумовлює необхідність економічного дроблення діючих організаційних структур всередині госпо-

дарства до оптимально раціональних для ведення розширеного відтворення. В результаті цього процесу збільшуються кількості суб'єктів господарювання і відповідно товарна маса на власному внутрішньогосподарському ринку, що вимагає від ЕМТБВ повної відповідності вимогам економічних закономірностей товарного виробництва.

Процес освоєння економічного механізму товарних внутрішньогосподарських відносин на практиці здійснюється в два етапи. На першому етапі діючі госпрозрахункові відносини начебто врастають в тканину товарно-грошових відносин. Суть цього етапу полягає в наступному. Для того, щоб почати виробництво, госпрозрахунковому підрозділу, який став товаровиробником, в першу чергу потрібні реальні фінансові ресурси замість формального госпрозрахункового "ліміту витрат." Придбання матеріальних ресурсів, оплата послуг тощо здійснюються тільки за принципом купівлі-продажу і поза ним натурального обміну в господарстві не існує. Саме в цьому і полягає принципова рівність між поняттям "ліміт витрат" і "кредит". Зміст і економічне навантаження цих понять в економічному процесі всередині господарства полягає в тому, що "ліміт витрат" як економічне визначення дає право госпрозрахунковому підрозділу витратити певну кількість матеріальних ресурсів і оплати праці певної суми на виробництво певної кількості продукції. Недоодержавши значний обсяг продукції, але не перевитративши "ліміт витрат", підрозділ не несе прямої матеріальної відповідальності. В риночній економіці подібне явище визнається банкрутством. Тому в умовах дії товарно-грошових відносин поняття "ліміт витрат", в більшості втрачає свій ґрунт і починає діяти природний економічний елемент товарної економіки - кредит. В даному механізмі він має зміст і навантаження "внутрішньогос-

подарського кредиту", але його суттєві ознаки від цього не змінюються. Товаровиробнику необхідно на певних умовах брати кредит і при одержанні виручки від реалізації продукції перший фінансовий обов'язок кредитора - розрахуватись за кредит. В цьому їх різниця.

Практичне функціонування внутрішньогосподарського кредитування регулюється Положенням про роботу господарства в умовах дії товарно-грошових відносин між структурними формуваннями.

Госпрозрахунковий підрозділ починає свою виробничу діяльність з отримання у господарства так званого /на початкових етапах становлення внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин/ "безвідсоткового кредиту" на оплату необхідних матеріально-грошових засобів для виробництва запланованої кількості продукції. Госпрозрахунковий підрозділ, який завершив виробничий цикл /календарний, технологічний/, реалізує свою продукцію /ВП/ на внутрішньогосподарському ринку за розрахунковою ціною /Цг/, одержує виручку - госпрозрахункову валову продукцію /ГВП/. З цієї виручки він сплачує кредит на матеріальні витрати /С/, а різниця є його госпрозрахунковим валовим доходом /ГВД/. За рахунок останнього відшкодовуються за нормативами витрати на організацію і управління галузю /Н1/, господарством /Н2/, формується загальногосподарський чистий доход /Нз/, а залишкова його частина є фондом матеріального стимулювання /ФМС/.

Для кращого з'ясування умов дії цього механізму розглянемо умовний приклад, здійснення процесу відшкодування вартості і розширеного відтворення виробництва в госпрозрахункових підрозділах, визначення нормативів відрахувань /Н1, Н2, Нз/, створення фонду матеріального стимулювання і яким чином інтереси працівників підрозділів пов'язуються з результатами

роботи /табл.1/.

Умовність прикладу обумовлюється не тільки обмеженість обсягу друку, а також кращою можливістю прослідкувати дії ЕМТ-ВВ при різних варіантах структури витрат характерних сільсько-господарському виробництву.

Вважаємо, що господарство має три госпрозрахункові підрозділи. Їх валова продукція реалізується всередині господарства за внутрішньогосподарськими розрахунковими цінами /Цг/. Структура витрат і трудомісткість виробництва різні. Увесь витратний оборот /ВП/ господарства дорівнює 3 млн.крб. На основі розрахунків та аналізу фактичних даних за попередні роки встановлено, що в господарстві щорічно одержували 300 тис.крб. чистого доходу і таку кількість необхідно направити в товарний обіг всередині господарства. Таким чином, кожний витрачений карбованець може принести додатково 10 коп., тобто коефіцієнт доходності витрат дорівнюватиме $1,1 / 300:3000+1/$.

Для розрахунку госпрозрахункової вартості валової продукції необхідно знати обсяг кожного виду продукції і послуг та розрахункову ціну за одиницю. Коли в даному прикладі цієї інформації не вистачає, але відомо, що на кожний витрачений карбованець передбачається одержати 0,1 крб. чистого доходу, розрахунки можна спростити, не втрачаючи методичну суть. Величину ГВП знаходимо множенням собівартості цієї продукції на коефіцієнт доходності.

Госпрозрахунковий валовий дохід /ГВД/ визначаємо як різницю між вартістю госпрозрахункової валової продукції і матеріальними витратами, отже, відшкодовуємо вартість використаної уречевленої праці.

Умовний розрахунок нормативів і фонду
матеріального стимулювання

/тис.крб./

Рос- зра- х. нко- в. під розді- ли і види нро- дук- ції	Кіль- кість (цнт)	Виробничі витрати					Коефі- цієнт доход- ності /Кд/ /Кд/	Рос- ра- хунко- ва ціна гр.9: гр.2	Варті- сть госп- розра- хунко- вої про- дукції /ГВП/ гр.7х гр.8/	Госп- розра- хун- ковий валовий доход /ГВД/ гр.9- гр.3	Госп- розра- хун- ковий чис- тий доход /ГВД/ гр.9- гр.7	Нормативи і відрахування від госпрозрахункового валово- го доходу						Фонд мате- ріаль- ного стимул. /ФМС/ гр.11- гр.14- гр.16- гр.18/		
		мате- ріальні /С/ /С/	опла- та праці /В/ /В/	зага- льно- вироб- ничі /Ов/ /Ов/	зага- льно- госпо- дарсь- кі /Ог/ /Ог/	всьо- го /ВП/ /ВП/						Н1		Н2		Н3				
												%	тис.	%	тис.	%	тис.		гр.5: крб	гр.6 крб
ц. бур.	95000	167,2	90,0	13,0	19,0	289,2	1,1	318,1	3,35	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	
і т.д.																				
Разом I	x	450,0	400,0	70,0	86,0	1006,0	1,1	1107,0	x	657	101	10,7	70	13,0	86	9,2	61	440		
Осочі	1795	19,0	31,0	4,0	5,0	59,0	1,1	64,9	36,2	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
і т.д.																				
Разом II	x	250,0	600,0	92,0	110,0	1052,0	1,1	1157,0	x	907	105	10,1	92	12,1	110	4,9	45	660		
Привіс																				
БРХ	200	55,0	10,0	2,0	3,0	70,0	1,1	77,0	385,0	x	x	x	x	x	x	x	x	x		
і т.д.																				
Разом III	x	650,0	200,0	41,0	51,0	942,0	1,1	1036,0	x	386	94	10,6	41	13,0	81	19,2	74	220		
Всього	x	1350	1200	203	247	3000	1,1	3300	x	1950	300	x	203	x	247	x	180	1320		

Далі для кожного підрозділу визначають норматив від цього доходу для відрахувань на покриття загальновиробничих і загальногосподарських витрат - H_1 , H_2 , а також для кооперування загальногосподарського чистого доходу - H_3 . Розрахунок здійснюється за формулами:

$$H_1 = \frac{O_v}{\Gamma_{\text{ВД}}} \times 100\% \quad /2.3/$$

$$H_2 = \frac{O_v}{\Gamma_{\text{ВД}}} \times 100\% \quad /2.4/$$

де O_v - витрати на організацію виробництва та управління галузю;

O_r - теж в цілому по господарству.

Крім того, кожному підрозділу встановлюється норматив відрахувань в $\Gamma_{\text{ВД}}$ на створення госпрозрахункового чистого доходу господарства H_3 :

$$H_3 = \frac{\Gamma_{\text{ЧД}} \times /1 - \pi/}{\Gamma_{\text{ВД}}} \times 100\% \quad /2.5/$$

де - $\Gamma_{\text{ЧД}}$ - госпрозрахунковий чистий дохід підрозділу;
 π - питома вага відрахувань від $\Gamma_{\text{ЧД}}$ підрозділу до фонду його оплати праці.

При цьому: $\Gamma_{\text{ЧД}} = \Gamma_{\text{ВП}} - \text{ВП}$, /2.6/

або $\Gamma_{\text{ЧД}} = \Gamma_{\text{ВП}} - \text{С} - \text{V} - \text{O}_v - \text{O}_r$ /2.7/

$$\pi = \frac{\Gamma_{\text{ЧД}}}{\text{V} \times /K_d - 1/} \quad /2.8/$$

де V - фонд оплати праці /базовий/.

За послідовністю обчислення нормативу H_3 спочатку необхідно визначити суму госпрозрахункового чистого доходу підрозділу та питому вагу в ньому відрахувань на оплату праці.

В нашому прикладі госпрозрахунковий чистий дохід першого підрозділу дорівнюватиме 101 тис. крб. /1107 - 1006/, другого - 105 тис.крб./1157 - 1052/ і третього - 94тис.крб./1038-942/. Питома вага відрахувань від госпрозрахункового чистого доходу на оплату праці розраховується за формулою 2.8:

перший $\pi = \frac{400 \times /1,1 - 1/}{101} = 0,40$

$$\text{другий } n = \frac{600 \times /1,1^{-27} - 1/}{105} = 0,57$$

$$\text{третій } n = \frac{200 \times /1,1 - 1/}{94} = 0,21$$

Тоді норматив відрахувань /На/ з госпрозрахункового валового доходу на формування госпрозрахункового чистого доходу господарства по підрозділах становитиме за формулою 2.5:

$$\text{у першому} - \text{На} = \frac{101 \times /1 - 0,40/}{657} \times 100\% = 9,2\%$$

$$\text{у другому} - \text{На} = \frac{105 \times /1 - 0,57/}{907} \times 100\% = 4,9\%$$

$$\text{у третьому} - \text{На} = \frac{94 \times /1 - 0,21/}{386} \times 100\% = 19,2\%$$

Відрахування по нормативу На за економічним значенням є першорядним як для господарства, так і для суспільства в цілому, оскільки вони є природним джерелом фонду накопичення.

За цим нормативом підрозділ сплачує свою частину податку із своїх доходів і кооперує певну частину чистого продукту для розширення виробництва і соціально-культурної сфери. Саме таким чином виявляються природні риси кооперації коштів для досягнення певних цілей. Госпрозрахунковий підрозділ стає повноправним кооператором загальногосподарського організму, а його члени - господарями створених ними матеріальних благ, яким не байдуже (з економічної точки зору) величина створеного ними доходу і ефективність його використання.

Визначення питомої ваги відрахувань на оплату праці з госпрозрахункового чистого доходу підрозділу /п/ і відрахувань другої його частини /1 - п/ на загальногосподарські потреби ба-ується на економічно обґрунтованих принципах розподілу чистого доходу. Ці частини госпрозрахункового чистого доходу для підрозділів є фондом споживання /п/ і фондом накопичення /1 - п/.

Подібний підхід створює стартові умови рівновідності виробництв у госпрозрахункових підрозділах, економічного су-

перництва між ними і господарствами, забезпечує об'єктивну повноту матеріальних стимулів за працю, що впливає в економічних законів.

Фонд матеріального стимулювання /ФМС/ створюється в кожному госпрозрахунковому підрозділі після відрахувань в госпрозрахункового валового доходу по нормативах Н1, Н2, Н3:

$$\text{ФМС} - \text{ГВД} - \text{ГВД} \times /N1 + N2 + N3/. \quad /2,9/$$

У нашому прикладі в третьому підрозділі, як і у двох інших, відрахування дорівнюють: Н1-41 тис.крб., Н2 - 51 тис.крб. і Н3 - 74 тис.крб. Звідси фонд матеріального стимулювання становить: 220 тис.крб. (386 тис.крб. - 41 тис.крб. - 51 тис.крб. - 74 тис.крб.)

Як бачимо, величина фонду матеріального стимулювання /фонд споживання/ збільшується проти базового рівня на коефіцієнт доходності /Кд = 1,1/ конкретного господарства. Весь заробіток /ФМС/ залишається в розпорядженні безпосередніх виробників. Адміністративно він не встановлюється і не виділяється. Розпорядниками і розподільниками заробітку є його власники, так як і вся економія і всі перевитрати є власністю тільки працівників підрозділу.

Принципово важливо, що інтерес виробників стає активним до величини і ефективності використання відрахувань по нормативах Н1, Н2, бо вони зацікавлені в їх зниженні. Особливий інтерес викликають кошти по нормативу Н3. Тут спостерігається зворотня дія. Ніхто не зацікавлений в його зниженні, так як автоматично знижується фонд матеріального стимулювання, а навпаки - ріст чистого доходу не тільки збільшує фонд споживання /п/, а й рівень доходності.

По новому акцентується економічна відповідальність за ефективне використання коштів фонду нагромадження і в тому, що раціональні інвестиції, природно, збільшують обсяги вироб-

ництва та кількість суб'єктів господарювання, прискорюють їх обіг, а звідси зростає маса доходу.

Оскільки економічний механізм товарних внутрішньогосподарських відносин вимагає заміни типової форми оплати праці працівників госпрозрахункових підрозділів доходами, вносяться відповідні зміни і в систему стимулювання праці керівників та спеціалістів галузей господарства в цілому. За умови ведення товарного виробництва формування фонду матеріального стимулювання безпосередніх виробників в госпрозрахункових підрозділах базується на госпрозрахунковому валовому доході, як на єдиному джерелі розширеного відтворення. Інтересу інтелектуальної праці, крім валового доходу, предметнішими є зв'язки в госпрозрахунковим чистим доходом. Фонд матеріального стимулювання інтелектуальної праці повинен формуватись нормативом від кінцевого чистого доходу на галузевому та господарському рівнях. Така залежність, на нашу думку, цілком природна і обґрунтовується заінтересованістю спеціалістів і керівників у збільшенні валового доходу в підрозділах, яка зумовлюється тим, що їх джерелом "фінансування" є кошти по нормативах Н1 іН2. Розміри цих відрахувань залежать від величини госпрозрахункового валового доходу, створюваного в галузі і по господарству в цілому. З другого боку, кінцевий економічний результат діяльності галузі чи підприємства - маса чистого доходу - буде тим більшою, чим вища, за інших рівних умов, реалізаційна ціна, тобто продукція буде якісною і реалізованою в країні строки за найбільш економічно доцільними умовами. А це сфера діяльності загальновиробничих і загальногосподарських функцій.

Крім того, керівники і спеціалісти повинні бути зацікавлені в зменшенні питомих ваг витрат на оплату праці в структурі вартості шляхом реалізації свого інтелектуального потен-

ціалу, а також в раціональному витрачанні власних засобів /загальновиробничі і загальногосподарські витрати/, оскільки їх рівень безпосередньо впливає на величину чистого доходу. Дані ознаки відповідають функціональним властивостям інтелектуальної праці і обумовлюють залежність фонду матеріального її стимулювання від величини чистого доходу.

Норматив формування фонду матеріального стимулювання керівників і спеціалістів /Н4/ розраховується по кожній галузі, по господарству в цілому й визначається за формулою:

$$N_4 = \frac{\Phi_n \times K_d}{ГЧД} \times 100\% \quad /2.10/$$

де Φ_n - нормативний базовий фонд оплати праці з нарахуваннями і різними видами доплат і премій керівників та спеціалістів галузі або господарства;

ГЧД - нормативна /базова/ сума госпрозрахункового чистого доходу /прибутку/ галузі або господарства, введена в ЕМТБР.

На даному етапі дії реформованого внутрішньогосподарського економічного механізму з його товарно-грошовими відносинами враховуються не стільки переваги, скільки необхідність подальшого його розвитку.

Цим механізмом досягається: по-перше, максимально можлива децентралізація власності на новостворену вартість - валовий дохід господарства, по-друге, забезпечуються найкращі на цьому етапі економічні умови для дії товарно-грошових відносин всередині господарства і, по-третє, створюються умови безпосередньому виробнику володіти валовим доходом. Праця поденника наближається до праці товаровиробника. На перший погляд здається, що такі економічні умови близькі до природної мотивації інтересів виробника в результатах праці. Але з огляду на економічну природу виробництва це лише перший етап трансформації, перший крок до природної мотивації інтересів виробника. Його не-

обхідно пройти всім колективним господарствам для того, щоб впевнено зробити наступний крок.

Другий етап освоєння внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин в колективних формах праці і виробництва впливає в того, що на першому етапі володіння валовим доходом підрозділу виробниками: тільки в частині споживання $V + /ЧД \times п/$ або $V \times Кд/$ не дає економічної повноти мотивації інтересів і відповідальності виробників за кінцеві економічні результати. Друга його частина - фонд нагромадження $/ГВД - V \times Кд/$ автоматично через ЕМТЕБ коригується і централізується нормативом $/На/$ у розпорядження керівництва господарством. Таким чином, цей процес здійснюється на даному етапі більш адміністративними, ніж економічними методами. На першому етапі такий захід виправдовується тим, що як "низи" не підготовлені повністю володіти своїм валовим доходом, так і "верхи" не можуть сприймати децентралізацію валового доходу і не мають навиків працювати в умовах його кооперації.

Тут не можна не врахувати і психологічні фактори. Протидія децентралізації власності і доходів закономірно властива сучасному керівництву сільськогосподарського підприємства, яка виховувалась десятиліттями. Тут необхідні свідоме і системне подолання набутих стереотипів, природна переконливість у невідворотності дії об'єктивних економічних закономірностей товарного виробництва.

Економічна суть другого етапу входження в товарну економіку зводиться до того, що валовий доход господарства повністю децентралізується у володіння виробників господарсько-виробничих підрозділів. Вони стають повноправними власниками-розпорядниками фондів споживання і нагромадження.

Відношення безпосереднього виробника до власності на це-

ому етапі вирішується різними шляхами - від оренди, запровадження акціонерних відносин і до безкоштовної її передачі в групову власність /кооперативну, колективну/, але поки що без індивідуальної приватизації основних засобів і землі в межах господарства. Це застереження зроблено тому, що ми не мали на увазі заперечення інших форм власності і господарювання. Наші дослідження націлені на пошук нових економічних методів господарювання в існуючих господарських структурах колгоспів і радгоспів, враховуючи при цьому колективну психологію виробника. Лише конкуренція і час виявляють істину. Звичайно, кооперація приватників і реприватників буде мати вагому різню.

Перші дослідження дії економічного механізму децентралізації валового доходу у власність підрозділу здійснювались в кооперативному господарстві "Зоря комунізму" Криничанського району Дніпропетровської області, створеному в грудні 1988 р. Цей колгосп став одним із перших піонерів внутрішньогосподарської кооперації в Україні. Перший етап товарної форми господарювання пройшли 52 внутрішньогосподарські кооперативи цього колгоспу. За два роки чистий дохід господарства збільшився більше як в два рази і в 1990 р. становив 2 млн.крб. без цінових добавок, проти 830 тис. крб. в 1988 році. В продукуючих кооперативах різко зросли доходи кооператорів. П'ята частина кооператорів з різних причин виявилась, закредитованою, а деякі опинились на грані банкрутства. На нашу думку, це явище закономірне. В процесі масової трансформації сільськогосподарського виробництва в ринкову економіку шлях буде ще жорсткішим тому, що нехтуванням економічних законів суспільство відшкодує відстрочку власних благ.

Суть децентралізації валового доходу господарства у власність структурних підрозділів, економічний механізм реалізації

і порядок його дії полягає в тому, що цей комплекс економічних принципів поглиблює і розвиває дію внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин, конструктивно доповнює і вдосконалює економічний механізм товарних внутрішньогосподарських відносин.

За таких економічних умов запровадження внутрішньогосподарських відносин кожний підрозділ /внутрішньогосподарський кооператив, госпрозрахунковий підрозділ/ та його члени в межах реформованого господарства /колгосп, радгосп, коопгосп, асоціація, корпорація, інші можливі форми колективного ведення господарства/ є самостійними товаровиробниками і здійснюють свою діяльність на принципах самоуправління й самокупності. Структурному підрозділу, як суб'єкту товаровиробництва, повністю належить вся новостворена вартість - госпрозрахунковий валовий доход, який використовується підрозділом для сплати податків державі і необхідних платежів банку, а також на формування фонду споживання, та фонду нагромадження.

Частина фонду нагромадження, крім вкладів в розширене відтворення власного виробництва /фонд інвестицій/, використовується на витрати по інтелектуальних послугах, а також для впровадження науково-технічних досягнень і направляється підрозділами у відповідні централізовані фонди. При такій економічній основі, на нашу думку, в'являються передумови для внутрішньогосподарського підприємництва.

Фонд інвестицій в власність структурного підрозділу і захищується діючим в господарстві Статутом від будь-яких адміністративних або фінансових посягань.

Кошти цього фонду використовуються на інвестиційні вклади виробничого і невиробничого призначення. Придбані за рахунок коштів фонду інвестицій рухомі і нерухомі засоби виробництва є груповою власністю підрозділу із визначенням долі кожного пра-

цівника. Така власність індивідуалізується через сертифікати чи акції, які видаються адміністрацією господарства на всю суму фонду. При виході з підрозділу кожний член колективу по домовленості відшкодовує свою долю у вартісній чи фізичній формі. Незвикористані кошти фонду інвестицій підрозділу можуть бути джерелом внутрішньогосподарських кредитних ресурсів, пайової участі в інших виробництвах, а також економічно обґрунтованих і погоджених із Радою господарства переміщень у фонд споживання. При такому підході немає потреби в розподілі /паюванні/ раніше уречевленої праці, амортизаційний строк якої досить обмежений. Такий мотив спонукає виробників до більш дбайливого ставлення до основних засобів виробництва.

Виходячи з нашого концептуального бачення процесу трансформації сільськогосподарського виробника у власника шляхом необов'язкового персонального володіння основними засобами на даному етапі, але обов'язковим володінням валовим доходом і реалізувати його так, щоб подальші інвестиції були груповою власністю колективу підрозділу з персональним визначенням доли кожного члена колективу в ній, на нашу думку, це той шлях, який відповідає соціально-економічним реаліям суспільства і який має під собою реальну економічну основу для формування вартості вітчизняного аграрія-власника.

До періоду, коли інтереси виробників переконливо не переважають в сторону інвестицій власних коштів, що принципово важливо для даного часу, так як інтереси сучасного виробника сформовані в переважно споживчих стереотипах, оптимальність співвідношення фонду споживання і нагромадження в підрозділах регулює економічний механізм розподілу валового доходу.

Економічний механізм розподілу і використання валового доходу госпрограхуєвим підрозділом виражається такими форму-

лами:

$$\Phi_T = \Gamma_{\text{ЧД}} - /C + V \times /K_d - 1/, \text{ або} \quad /2.11/$$

$$\Phi_T = /O_v + O_r/ \times /K_d - 1/ \quad /2.12/$$

$$\Phi_r = \Gamma_{\text{ВД}} - \Phi_T - \Gamma_{\text{ВД}} \times /N_1 + N_2/, \text{ або} \quad /2.13/$$

$$\Phi_r = \Gamma_{\text{ВД}} - \Gamma_{\text{ВД}} \times /N_1 + N_2 + N_3/ \quad /2.14/$$

$$\Phi_i = \Phi_r - \Phi_{\text{МС}}, \text{ або} \quad /2.15/$$

$$\Phi_i = C \times /K_d - 1/ \quad /2.16/$$

$$\Phi_{\text{МС}} = \Phi_r - \Phi_i \quad /2.17/$$

$$N_3 = /\Phi_T : \Gamma_{\text{ВД}}/ \times 100\% \quad /2.18/$$

$$N_1 = /\Phi_i : \Gamma_{\text{ВД}}/ \times 100\% \quad /2.19/$$

$$K_c = C : \Gamma_{\text{ЧД}} \quad /2.20/$$

де Φ_T - централізований фонд науково-технічного прогресу /НТП/ підприємства, крб.;

Φ_r - фонд розвитку підрозділу, крб.;

Φ_i - фонд інвестицій підрозділу, крб.;

N_3 - норматив відрахувань з госпрозрахункового валового доходу підрозділу для створення фонду НТП підприємства /може бути з сумою платежів банку і без них/;

N_1 - норматив створення із ГВД підрозділу фонду для розширення власного виробництва /фонд нагромадження/;

K_c - коефіцієнт платежів банку за кредити;

C - середньорічна сума платежів банку за кредити, крб.

Примітка: при необхідності централізувати платежі банку їх сума включається до Φ_T і тоді зміст формули має такий вигляд:

$$\Phi_T = \Gamma_{\text{ЧД}} - /C + V/ \times /K_d - 1/ - \Gamma_{\text{ЧД}} \times K_c, \text{ або} \quad /2.11/$$

$$\Phi_T = /O_v + O_r/ \times /K_d - 1/ + \Gamma_{\text{ЧД}} \times K_c \quad /2.12/$$

На прикладі першого підрозділу таблиці 1 його госпрозрахункова побудова ілюструється наступними цифрами:

$$\Phi_T = /70+86/ \times /1,1 - 1/ = 16$$

$$\Phi p = 657 - 16 - \frac{657 \times \frac{-86}{10,7} + 13}{100} = 641 - 156 = 485$$

$$\Phi i = 450 \times \frac{1,1 - 1}{1} = 45$$

$$\Phi MC = 485 - 45 = 440$$

$$H_v = \frac{16}{657} \times 100 = 2,4\%$$

$$H_i = \frac{45}{657} \times 100 = 6,8\%$$

$$\text{Контроль: ГВД} = 16 + 70 + 86 + 45 + 440 = 657$$

Даний механізм доповнює криструктивні елементи економічного механізму товарних внутрішньогосподарських відносин і поглиблює його відповідно до вимог товарного виробництва.

В основу ЕМТБВ покладений залишковий принцип формування власних доходів, обов'язковою умовою якого є беззаперечне щомісячне визначення і сплата реального заробітку працівникам усіх без винятку підрозділів і служб. Авансування обґрунтоване лише в рослинницьких галузях і частково в загальногосподарських службах. Ця необхідність зумовлюється закономірностями товарного виробництва, тому що процес праці і виробництва є одним цілим. Звідси процес матеріального стимулювання повинен бути повноцінним і неперервним, як і сам процес виробництва. Крім цього, забезпечується постійне і безпосереднє реагування виробника на економічну результативність праці, що для форм мотивації інтересів є органічно необхідним. Доведено, що рівень заробітку не може обмежуватись іншими важелями крім величини госпрозрахункового валового доходу, який є єдиним джерелом формування фонду споживання.

Накладка моделі ЕМТБВ на економічні показники господарювання АПК України в 1993 році показала, що при існуючих фінансових результатах фонд споживання /ФМС/ можна було б збільшити із 7,1 тр.крб. до 16,5 тр.крб., тобто в 2,3 рази заробіток аграр

них виробників. Валовий дохід складає 24,2 тр.крб., чистий дохід - 17,1 тр.крб. Доля ФМС у валовому доході складає 29,5% /7,1 : 24,1 x 100/. Якщо цей фонд збільшити до 60%, як оптимальної норми розширеного відтворення, то величина ФМС буде рівнятися 14,5 тр.крб. /24,1 x 0,6/. Тоді чистий дохід зменшиться на різницю, яка збільшила ФМС і складатиме 9,7 тр.крб. /17,1 + 7,1 - 14,5/. Коли 50% чистого доходу направити в реверс, а другу частину на внутрішньогалузевий товарний обіг, то коефіцієнт доходності при собівартості продукції 34,8 тр.крб. буде:

$$Кд = \frac{9,7 \times 0,5}{34,8} + 1 = 1,14$$

Тоді ФМС ще збільшиться за рахунок Кд і становитиме: 14,5 x 1,14 = 16,5 тр.крб., або збільшиться проти 7,1 тр.крб. в 2,3 рази.

Автор, звичайно, обумовлюється абстрактним підходом до подібних накладок, адже ЕМТБВ реально діє в локальних умовах господарства і його характеристики суб'єктивні для кожного конкретного поля функціонування, але як економічний механізм відтворення виробництва в даному випадку показує досить вагомий потенціал мотивування інтересів виробників в АПК. Науково обгрунтовано, що повноцінна мотивація інтересів виробників це закономірний генератор продукуючої праці і виробництва.

При широкому вастосуванні запропонованої нами моделі, на нашу думку, зніметься гострота питання відносно перспективи розвитку колективних форм праці і виробництва в сільському господарстві. Навіть при функціонуванні різних форм власності на землі та високорозвинутому фермерстві основна товарна маса продукції і в майбутньому вироблятиметься в реформованих колгоспах і радгоспах за умови, що безпосередній виробник стає товаровиробником-власником, коли остаточне рішення у процесі

відтворення виробництва прийматиме він сам, коли будуть ліквідовані перешкоди процесу збагачування селянина-власника, а держава гнучко реалізуватиме концепцію паритету сільського господарства із несільськогосподарським сектором економіки.

Запропозована модель економічного механізму товарних внутрішньогосподарських відносин рекомендована в 1992 р. Міністерством сільського господарства і продовольства України в практику колективного господарювання.

Визнання принципово нової якості внутрішньогосподарського розрахунку в умовах розвитку товарно-грошових відносин є, на нашу думку, закономірною необхідністю аграрної мікроекономіки.

В дисертації опрацьовані питання, які при ринковій трансформації економіки України вимагають від сільського господарства першочергового кроку до вродження і розвитку конкурентного середовища як на макро-, так і мікрорівнях і на цій основі підприємництва, яке в класичному розумінні ґрунтується на приватному ризикі. Разом з цим, беручи специфіку великомасштабності виробництва і колективних форм праці за об'єктивний фактор, ми не вбачаємо протиріччя в тому, що реформовані сільськогосподарські підприємства у вітчизняній економіці закономірно є активним суб'єктом підприємництва.

Розроблена автором ще в 1988 році чекова форма взаєморозрахунків, обліку і контролю довела свою життєдатність і є органічною складовою економічного механізму товарних внутрішньогосподарських відносин. Проте від її застосування не можна чекати повного ефекту доти, доки взаєморозрахунками не будуть охоплені всі без винятку підрозділи і служби, а розрахунковий чек стане єдиним документом взаєморозрахунків, обліку і контролю всередині підприємства. При дії внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин це положення є економічно безумов-

ним і конструктивно необхідним в механізмі їх функціонування.

В дисертації розроблено методику економіко-організаційних обґрунтувань ЕМТБВ, внутрішньогосподарських кооперативів, чекових взаєморозрахунків, а також рекомендації по правовому статусу внутрішньогосподарських економічних відносин.

В процесі досліджень ми дійшли до висновку, що катализатором докорінного реформування сучасної економіки і розвитку ринкової інфраструктури повинна стати повномірна дія закону про банкрутство. Банкрутство збиткових підприємств в сільському господарстві, на нашу думку, не приведе до зменшення обсягів виробництва. Це явище, яке впливає із економічних закономірностей товарного виробництва, забезпечить природну економічну оцінку його господарського організму, викристалізує аграрну політику держави і об'єктивно утвердить концепцію паритету сільського господарства.

Синтезуючи всі аспекти здійснених досліджень, ми дійшли виважених переконань, що запропонована в дисертації і апробована практикою економічна методологія ведення колективних форм праці і виробництва дасть ефективні результати в процесі реформування сільськогосподарських підприємств і внесе свій посильний вклад у вирішення надзвичайно важливої проблеми.

ВИСНОВКИ І ПРОПОЗИЦІЇ

1. Дослідження показали, що розвиток внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин це об'єктивне економічне явище, а економічні механізми внутрішньогосподарського розрахунку і товарних внутрішньогосподарських відносин органічно пов'язані, доповнюють один одного в цілісному економічному процесі.

Дієвість госпрозрахунку можна забезпечити шляхом поглиблення внутрішньогосподарських товарно-грошових відносин, по-

ної господарсько-економічної самостійності підрозділів /кооперативів/. При цьому всі види продукції та послуг стають "внутрішньогосподарським товаром". Таку форму внутрішньогосподарського розрахунку ми називаємо "товариною".

Без цього неможливо забезпечити ефективне виробництво в колективних сільськогосподарських підприємствах.

2. Докорінне реформування діючих форм господарювання /колгоспи, радгоспи, міжгосподарські підприємства, тощо/ необхідно невідкладно здійснювати, виходячи з того, що на цьому етапі розвитку суспільних відносин не обов'язково першочергово вирішувати питання приватного володіння і користування основними засобами і землею, але безпосередні виробники обов'язково повинні бути власниками новоствореної вартості /валового доходу/. Лише після освоєння цієї фази трансформації виробника-поденника в стан товаровиробника-власника результатів праці можна визначити альтернативу колективним формам праці і виробництва в сільському господарстві. Перспектива функціонування реформованих колективних форм виробництва і праці має реальну теоретичну і практичну основу. Одночасно слід створити паритетні умови для конкурентного розвитку різних форм господарювання на основі інших форм власності. Радикальна економічна реформа в АПК досягне своїх цілей при умові, коли цей процес буде направлятися тим об'єктивним положенням, що її домінують є безпосередній виробник і його інтереси.

3. Концепція необхідності розвитку внутрігосподарських товарно-грошових відносин при колективних формах праці і виробництва в сільському господарстві зумовлюється природою товарного виробництва. Проте вона потребує практичної реалізації через виробника-власника новоствореної вартості і його інтереси. Створений нами для цього і запропонований практиці для

застосування новий економічний механізм товарних внутрішньогосподарських відносин є основним робочим вузлом реформованих економічних відносин і збудником мотивації ефективної праці виробників. При цьому через цей механізм діюча система оплати праці замінюється на природний для селянина спосіб задоволення матеріальних потреб виробника власними доходами, оскільки створений підрозділом валовий дохід є його власністю.

На цій основі, як показала практична перевірка, на практиці відбувається трансформація безпосередніх виробників із стану найманих працівників у стан товаровиробників, тобто власників і розпорядників новоствореної вартості. В цьому полягає фундаментальна основа реформування сучасного стану сільськогосподарського виробництва.

Запропоновану модель економічного механізму товарних внутрішньогосподарських відносин Міністерство сільського господарства і продовольства України, Академія аграрних наук України та Інститут аграрної економіки в 1992 р. схвалили і видали масовим тиражем як рекомендації для впровадження в практику колективного господарювання.

4. В основі економічного механізму товарних внутрішньогосподарських відносин лежить залишковий принцип формування доходів працівників підрозділу. Суть його полягає в тому, що для всіх структурних підрозділів і служб створюються рівнозгідні економічні умови розширеного відтворення. За рахунок одержаної виручки від реалізації та послуг підрозділи повертають господарству суму кредиту, а з утвореного госпрозрахункового валового доходу здійснюють необхідні відрахування на покриття витрат по організації і управлінню в галузі і господарством, створюють фонд нагромадження, а залишок складає фонд споживання, в якому акумуляується заробіток і можливий його

резерв. Госпрозрахунковий валовий дохід є єдиним джерелом формування фонду матеріального стимулювання /заробітку/.

Обов'язковою умовою безгалережного функціонування даного механізму є щомісячне визначення і видача повного заробітку працівникам всіх без винятку підрозділів і служб, де робочий і виробничий період співпадають. Ця необхідність зумовлюється закономірностями товарного виробництва, тому що процес праці і процес виробництва є одним цілим. Звідси матеріальне стимулювання працівників повинне бути повноцінним і неперервним, як і сам процес виробництва. Крім того, цим забезпечується постійна і безпосередня реакція виробника на економічну результативність праці, що для мотивації інтересів є органічно необхідним. Авансування обгрунтоване лише в рослинницьких галузях і частково в загальногосподарських службах.

5. Розроблена оригінальна методика визначення внутрішньогосподарських розрахункових цін на продукцію та послуги структурних підрозділів, економічною основою якої є господарсько необхідні витрати і рівні доходи на карбованець витрат. Застосування таких цін забезпечує однакові стартові економічні умови для створення госпрозрахункового валового доходу всім структурним підрозділам. Практичне використання цієї методики безпосередньо в колгоспах, які перейшли на нову економічну модель господарювання, переконує в обгрунтованості і надійності даного підходу до визначення внутрішньогосподарських розрахункових цін.

6. Об'єктивним провідником розвитку реформованих колективних сільськогосподарських підприємств має бути внутрішньогосподарська кооперація, яка науково обгрунтовується як специфічна для сільського господарства форма поділу праці і виробництва. Звідси ж випливає і необхідність раціонального

внутрішньогосподарського економічного дроблення сучасних виробничих структур, не порушуючи при цьому організаційно-технологічну цілісність господарства.

7. Еволюція формування вітчизняного аграрія-власника буде відбуватись своїм національним шляхом. Він бере початок з сучасних суспільних відносин, сучасної матеріально-технологічної основи сільського господарства, враховує менталітет сучасного виробника. Економічною основою цього процесу є створені із децентралізованого валового доходу фонди споживання і нагромадження, що стають власністю кожного члена підрозділу. Через інвестування фонду нагромадження для кожного члену колективу створюється індивідуальна власність в засобах виробництва, яка юридично формує його власні вклади /капітал/. Функціонуючі основні засоби, створені загальною працею всього колективу господарства, орендуються на час амортизаційного періоду. Таким шляхом, на нашу думку, не унеможливить розвиток вітчизняного менталітету колективної праці виробника і сформує зародок аграрія-власника природним чином - через результати його реальної і безпосередньої праці, дасть економічну основу виробничій кооперації. Це буде не зарубіжний, а національний шлях становлення цивілізованого вітчизняного сільськогосподарського виробництва і його основи - виробника.

8. Стратегічний напрямок ринкової трансформації економіки України вимагає від сільськогосподарського виробника першочергового найнеобхіднішого кроку до зародження і розвитку конкурентного середовища як на макро-, так і на мікрорівнях і на цій основі підприємництва, яке в класичному розумінні ґрунтується на приватному ризику. Разом з тим, враховуючи специфіку великомасштабності виробництва і колективних форм праці як об'єктивний фактор, ми не вбачаємо протиріччя в тому, що

реформовані сільськогосподарські підприємства у вітчизняній економіці закономірно є активним суб'єктом підприємництва.

9. Вирішальним фактором реалізації розробленої моделі ведення колективних форм господарювання і перспективи їх розвитку в умовах дії товарного виробництва є невідкладне оволодіння зверху до низу інтелектуального потенціалу АПК методологією товарної мікроекономіки.

10. Рекомендована модель економічного механізму товарних внутрішньогосподарських відносин функціонально універсальна при будь-яких формах відносин власності і при різних організаційних формах колективної праці і виробництва. Застосування не обмежується колективними підприємствами лише аграрного сектору економіки.

11. Каталізатором економіки в цілому, як і рушієм швидких темпів створення і стрімкого розвитку інституцій ринкової інфраструктури повинна стати активна дія економічного закону товарного виробництва про банкрутство. Банкрутство збиткових підприємств на селі, на нашу думку, не приведе до зниження обсягів виробництва продукції сільського господарства. Це явище забезпечить природну економічну санацію його господарського організму, викристалізує аграрну політику держави і об'єктивно утвердить концепцію паритету сільського господарства.

Основні положення дисертації опубліковані в таких роботах:

1. Монографії, брошури, розділи в монографіях і книгах.

1. Товарний механізм колективних господарств /монографія/. - К.: Аграрна наука, 1994, 10,0 др.арк.

2. Внутрихозяйственные хозяйственные отношения на сельскохозяйственных предприятиях. - К: Знание.1998, 3,0 печ.л., в т.ч. автора - 2,0 печ.л.

3. Совершенствование внутрихозяйственного экономического механизма сельскохозяйственных предприятий. - В сб.: Экономика и организация сельского хозяйства /республиканский межведомственный тематический научный сборник/. - К.: Урожай, 1989, №4, 0,2 печ.л., в т.ч. автора - 0,1 печ.л.

4. Економічний механізм товарних внутрішньогосподарських відносин. - В кн.: Розвиток форм господарювання на селі. К.: Урожай, 1993, 22,0 др.арк., в т.ч. автора - 1,7 др.арк.

5. Економічні аспекти реформування сільськогосподарських підприємств. - В кн.: Розвиток форм господарювання на селі. К.: Урожай, 1993, 22,0 др.арк., в.ч. автора - 0,3 др.арк.

6. Збірник нормативних актів по реформуванню власності. - К.: Урожай, 1993, 2,0 др.арк., в.ч. автора - 2,0 др.арк.

7. Опыт внедрения чековой системы расчетов между кооперативными подразделениями и автопарком. - К.: УкрНИИТИ, 1969, 0,7 печ.л., в т.ч. автора - 0,6 печ.л.

8. Экономическая эффективность чековой системы взаиморасчетов между производственными подразделениями колхозов /на примере колхоза "Дружба" Ямпольского района Винницкой области/. - К.: УкрНИИТИ, 1969, 0,7 печ.л., в т.ч. автора - 0,7 печ.л.

9. Чековая форма внутрихозяйственных расчетов и контроля. - К.: Урожай, 1976, 5,8 печ.л., в т.ч. автора - 4,5 печ.л.

10. Эффективность межхозяйственной кооперации по производству мяса на Винничине. - Винница: Облполиграфиздат, 1978, 0,46 печ.л., в т.ч. автора - 0,4 печ.л.

11. Реферат диссертации на соискание ученой степени кандидата экономических наук "Внутрихозяйственный экономический механизм сельскохозяйственных предприятий". - К.: УПК УСХА, 1988, 1,0 печ.л.

12. Экономический механизм для села. - К.: Знание, 1989, 1,5 печ.л.

13. Механизм хозяйствования на селе. - К.: РНО МХП, 1990, 0,2 печ.л.

14. Економічний механізм внутрішньогосподарської оренди. - В сб.: Економіка і організація сільського господарства. - К.: Урожай, 1991, № 0,2 др.арк.

II. Статті, тези

15. Уважение к цифре. - Известия, 1969, № 210, 0,2 печ.л., в т.ч. автора - 0,1 печ.л.

16. Внутрихозяйственные кооперативные отношения на сельскохозяйственных предприятиях. Экономика Советской Украины, 1988, №42, 1,0 печ.л., в т.ч. автора - 0,3 печ.л.

17. Внутрихозяйственный расчет в колхозах и совхозах //Под знаменем ленинизма, 1989, №3, 1,0 печ.л., в т.ч. автора - 0,8 печ.л.

18. О разработке внутрихозяйственных расчетных цен // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий, 1989, №4, 0,2 печ.л., в т.ч. автора - 0,1 печ.л.

19. К вопросу о совершенствовании распределения по труду. - В сб.: Тезисы выступлений на Всесоюзной научной конферен-

ции в г. Тбилиси, М.; 1989, 0,1 печ.л.

20. О зарплате и "доплате" // Агрпром Украины, 1990, №3, 0,3 печ.л.

21. Освоювати нові форми господарювання // Тваринництво України, 1991, №3, 0,2, печ.л. в т.ч. автора - 0,1 печ.л.

22. Економіка реформованих господарств // Вісник аграрної науки. 1992, №9, 0,7 др.арк.

23. The necessity for the development of intra-farm commodity-monetary relations //К.; Урожай, 1993, 3,2 др.арк. в т.ч. автора - 0,2др.арк.

24. Як реформувати колгосп? // Колос, 1993, 31 березня, №13, 0,2 др.арк.

25. Акценти аграрної реформи // Колос, 1993, 3 вересня, №33, 0,2 др.арк.

26. Економічні аспекти реформування сільськогосподарських підприємств //Економіка України. 1994, №1, 0,6 др.арк.

III. Рекомендації і методичні матеріали.

27. Рекомендації по комплексной системе управления качеством труда и продукции в колхозах Винницкой области. Хмельницкий: 1978, 2,5 печ.л., в т.ч. автора - 2,0 печ.л.

28. Рекомендації по рациональной организации работы экономической службы сельскохозяйственных предприятий.-К.: УкрНИИЗ, 1987, 9,0 печ.л. в т.ч. автора - 2,0 печ.л.

29. Методические рекомендации по организации внутрихозяйственных отношений и учета на сельскохозяйственных предприятиях.- К.: УкрНИИЗ, 1988, 3,0 печ.л., в т.ч. автора - 1,0 печ.л.

30. Удосконалення економічної роботи в агрофірмі "Зоря комунізму" Рівненської області. - Рівне, 7,0 др.арк., в т.ч. автора - 0,2 др.арк.

31. Рекомендації по организации арендных отношений в сельскохозяйственном производстве. - К.: Урожай, 1988, 1,76 печ.л., в т.ч. автора - 0,2 печ.л.

32. Положение о создании и деятельности внутрихозяйственных кооперативов на арендной основе /на примере сохоза им. Ватутина Вышгородского района Киевской области/. - К.: УПК УСХА, 1989, 5,0 печ.л., в т.ч. автора - 1,0 печ.л.

33. Методические разработки по практическому применению экономического механизма товарного внутрихозяйственного расчета в сельхозпредприятиях.- К.: РПО "Украгрожилбытстрой", 1989, 6,6 печ.л., в т.ч. автора - 4,0 печ.л.

34. Методические разработки по практическому применению экономического механизма товарного внутрихозяйственного расчета в сельхозпредприятиях. Днепропетровск: Облполиграфиздат. 1989, 5,0 печ.л., в т.ч. автора - 4,0 печ.л.

35. Рекомендації по організації економічних відносин в умовах оренди і внутрішньгосподарської кооперації. - К.: УкрНИИЗ, 1990, 7,25 печ.л., в т.ч. автора - 2,0 печ.л.

36. Рекомендації по організації економічних відносин в умовах оренди і внутрішньгосподарської кооперації. - К.: ІАБ, 1991, 7,35 печ.л., в т.ч. автора - 5,0 печ.л.

37. Рекомендації по організації економічних відносин в умовах внутрішньгосподарської кооперації. - Урожай, 1992, 5,6 др. арк., в т.ч. автора - 3,0 др. арк.

38. Рекомендації по реформуванню колгоспів і радгоспів. - К.: УВК УСГА, 1992, 3,5 др. арк., в т.ч. автора - 1,5 др. арк.

39. Рекомендації по приватизації майна міжгосподарських підприємств і організацій. - К.: УВК УСГА, 1992, 0,8 др. арк., в т.ч. автора - 0,3 др. арк.

40. Загальна концепція аграрної реформи в Україні та механізм її реалізації. - К.: МСПП України, УААН, ІАЕ, 1993, 2,0 др. арк., в т.ч. автора - 0,2 др. арк.

41. Програма реформування, стабілізації та розвитку агропромислового виробництва України до 1995 року. - К.: МСПП України, УААН, ІАЕ, 1993, 4,0 др. арк., в т.ч. автора - 0,2 др. арк.

IV. Наукові звіти, доповіді, пропозиції

42. Научний доклад - аналіз "Економічне предпосилки рішення продовольственої проблеми в Українській ССР". К.: УПК УСХА, 1988, 7,0 печ.л., в т.ч. автора - 0,2 печ.л.

43. Внутрішньгосподарський економічний механізм сільськогосподарських підприємств. Дисертаційна робота. - К.: ІАЕ, 1988, 7,6 печ.л.

44. Научно-технічний прогрес - головний фактор ускорення розвитку агропромислового виробництва /доклад-аналіз/. К.: УПК УСХА, 1989, 4,0 печ.л., в т.ч. автора - 0,5 печ.л.

45. Розробити пропозиції по удосконавленню економічного механізму внутрішньгосподарської кооперації в орендних відносинах в сільськогосподарському виробництві /Заключительний отчет. Тема №6 /. - К.: ІАБ, 1990, 4,0 печ.л., в т.ч. автора - 0,8 печ.л.

46. Розробити пропозиції по удосконавленню розподільчих відносин в умовах подрада, оренди і кооперації /гос.реєстр № 0055930/. - К.: ІАББ, 1990, 5,0 печ.л., в т.ч. автора - 0,5 печ.л.

47. Формування і розвиток ринку продовольства. К.: ІАЕ, 1992, 8,0 др. арк., в т.ч. автора - 0,2 др. арк.

48. Розробити пропозиції по структурній реформі агропромислового комплексу України /Научний отчет/. - К.: ІАЕ, 1993, 12,0 печ.л., в т.ч. автора - 1,0 печ.л.

49. Реформування відносин власності в АПК Васильківського району Київської області /Науковий звіт, Досвід №12 від

3.01.93/ - К.: IAE, 1993, 10,0 др. арк., в т.ч. автора - 3,5 др. арк.

50. Розробка проекту по організації земельного банку /Украембанк/ /Госп. тема №1 - Н/93/. К., IAE, 1993, 2,0 др. арк., в т.ч. автора - 1,0 др. арк.

51. Разработать предложения по совершенствованию агропромышленного комплекса в условиях рыночной экономики /Научный отчет/. К.: ИАЭ, 3,0 печ.л., в т.ч. автора - 0,3 печ.л.

52. Розвиток внутрішньогосподарських товарно-грошових і господарських відносин в аграрному секторі економіки /Автореферат на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук/. - К.; IAE, 1994, 2,0 др. арк.

Рябчик А.А. Развитие внутрихозяйственных товарно-денежных и хозяйственных отношений в аграрном секторе экономики (теоретико-методические и практические аспекты). Диссертацией является рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.07.02 - экономика сельского хозяйства и АПК, Институт аграрной экономики УААН, Киев, 1994.

Предложены: Теоретико-методологические основы развития внутрихозяйственных товарно-денежных отношений в коллективных сельскохозяйственных предприятиях, новый экономический механизм внутрихозяйственных товарно-денежных отношений, обоснование необходимости развития коллективных форм производства и коллективного предпринимательства, научная концепция формирования отечественного агрария-собственника, основные принципы развития внутрихозяйственной кооперации, прогноз и условия перспективного развития сельскохозяйственного производства.

Ryabchik A.A. The development of the intrafarm commodity-monetary and cost accounting relations in the agrarian sector of economy (theoretical methodological and practical aspects). The thesis is a manuscript.

The thesis for the degree of a doctor of science (economics, speciality 08.07.02 - economics of the agriculture and agroindustrial complex. Institute for agricultural economics UAAS, Kiev, 1994.

Suggested are: theoretical and methodological base of development of the intrafarm commodity - monetary and cost accounting relations in the collective agricultural enterprises, new economical mechanism of the intrafarm commodity and monetary relations, grounding of the necessity of the collective produce forms and collective entrepreneurship development; scientific conception of the home agrarian owner forming; basic principles of the intrafarm co-operation development; prognosis and conditions for the agricultural production perspective development.

Ключові слова: внутрішньогосподарські товарно-грошові відносини, товарний господарський, економічний механізм то-

варних внутрішньогосподарських відносин, коефіцієнт доходності, приватизація інвестиційного фонду, внутрішньогосподарський кредит, розрахункова ціна, кооперація, колективне підприємництва.

Підписано до друку 25.XI.1994р. Формат 60x84 1/16. Папір друк.
Обл.-вид. арк. 2.2. Ум. друк. арк. 2.0 Тираж 100 прим. Сам. № 146.

Дільниця оперативної поліграфії Інституту аграрної економіки.
252127, м.Київ, вул.Героїв Оборони, 6.

10500

AB 31.503